

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

CURRENT SITUATION AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT ON THE SECURITIES MARKET OF UKRAINE

Яворська В.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри біржової діяльності і торгівлі,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Семененко Ю.С.

студентка,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Купрейчук Ж.А.

студентка,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

Статтю присвячено дослідженню сучасного стану ринку цінних паперів, його основним проблемам та перспективним напрямкам розвитку. Узагальнено та виявлено, що поточний стан ринку цінних паперів України потребує пошуку нових альтернативних шляхів розвитку. Визначено закономірності його функціонування та основні чинники, що стримують розвиток вітчизняного ринку цінних паперів.

Ключові слова: фондовий ринок, цінні папери, акції, облігації, інвестиційні сертифікати, організатор торгівлі.

Статья посвящена исследованию современного состояния рынка ценных бумаг, его основным проблемам и перспективным направлениям развития. Обобщено и выявлено, что текущее состояние рынка ценных бумаг Украины требует поиска новых альтернативных путей развития. Определены закономерности его функционирования и основные факторы, сдерживающие развитие отечественного рынка ценных бумаг.

Ключевые слова: фондовый рынок, ценные бумаги, акции, облигации, инвестиционные сертификаты, организатор торговли.

The article is devoted to the research of the current state of the securities market, its main problems and perspective directions of development. It was generalized and found that the current state of the Ukrainian securities market needs to find new alternative ways of development. The regularities of its functioning and the main factors hindering the development of the domestic securities market are determined.

Keywords: stock market, securities, stocks, bonds, investment certificates, trade organizer.

Постановка проблеми. Інтернаціоналізація суспільно-економічного життя, перехід до відкритої економіки сприяють приєднанню України до світового господарства і прискорюють входження у світовий економічний простір. Поряд з інтернаціоналізацією відбувається збільшення міжнародних потоків товарів, послуг, капіталів і особливо інвестицій. Тому вітчизняний ринок вимагає урегулювання обороту цінних паперів за допомогою фондових бірж, що визначає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем і перспектив розвитку ринку цінних паперів присвячено багато наукових праць. Проблематика біржової діяльності на ринку цінних паперів висвітлена у працях

В. Бралатана, О. Веселової [1], Л. Грищенко [2], В. Діденко, О. Жилиякової [3], О. Мозгового А. Приступко, О. Савицької [4], та багатьох інших.

Проте досить невелика кількість праць присвячена аналізу фондового ринку України, його проблем та недоліків функціонування. Глобалізація та трансформаційні зміни світової фінансової системи, а також необхідність удосконалення функціонування вітчизняного біржового фондового ринку окреслюють коло питань, що потребують всебічного дослідження у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. На фондовому ринку України забезпечується торгівля акціями, державними і муніципальними облігаціями внутрішньої позики, облігаці-

ями підприємницьких структур, казначейськими зобов'язаннями, ощадними сертифікатами, державними і компенсаційними сертифікатами, житловими чеками, інвестиційними сертифікатами, облігаціями зовнішньої позики [6].

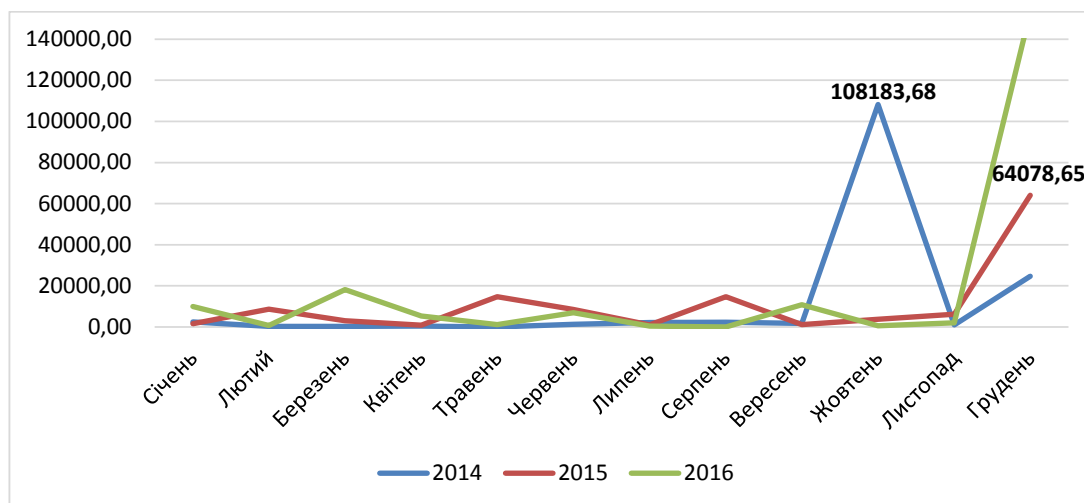
Загальний обсяг інвестицій у 2016 р., що надійшли в українську економіку за рахунок цінних паперів та фондового ринку, становив 232,41 млрд грн, що на 76,64 млрд грн та 27,56 млрд грн більше порівняно з 2015 р. та 2014 р. відповідно (рис. 1).

Оцінка ринку облігацій в Україні свідчить про те, що у 2016 р. зареєстровано 118 випусків облігацій підприємств на суму 6,76 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2015 р. обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств зменшився на 4,66 млрд грн. Варто відзначити, що порівняно з 2014 р. випуск облігацій у 2016 р. у 5 разів менший. На той період випускалося багато корпоративних облігацій, споживачами яких стали компанії фінансового сектору, зокрема банки (рис. 2).

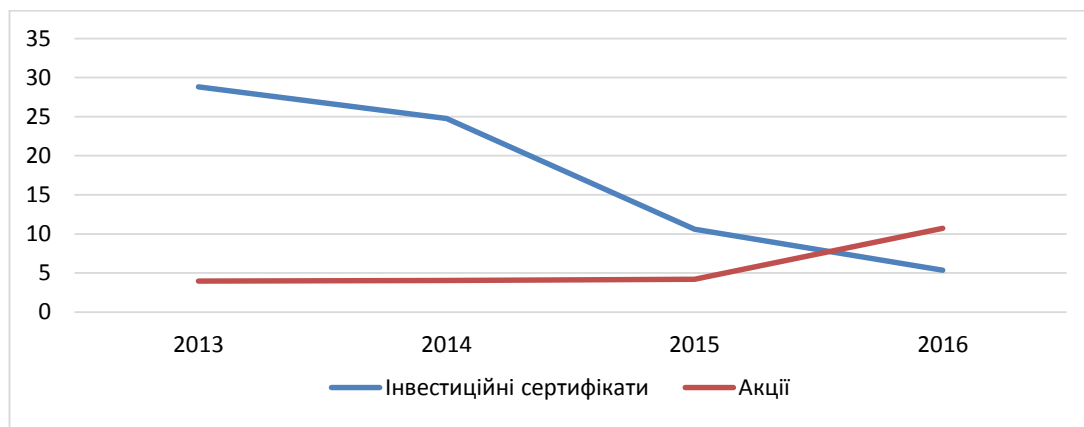
Тобто це означає, що певні процеси у фінансовому секторі відбуваються, але, на жаль, вони не мають стовідсоткової кореляції з інвестиційними процесами. Натепер інвестори очікують на стабілізацію ситуації в країні. У результаті зменшення випуску облігацій свідчить про скорочення об'ємів надходження інвестицій та недовіру з боку вітчизняних і іноземних інвесторів до українського бізнесу та державного регулювання.

На ринку цінних паперів вагоме місце займають інститути спільного інвестування. В Україні класичні, з погляду їх сутності та функцій, інвестиційні фонди почали створюватися ще у 2001 р. після прийняття Закону «Про інститути спільного інвестування». Влітку 2012 р. з урахуванням понад 10-річної практики функціонування ІСІ було прийнято новий Закон «Про інститути спільного інвестування» [6].

Таким чином, у 2016 р. спостерігається збільшення випуску акцій, що становило 10,72 млрд грн – це більше на 6,52 млрд грн

Рис. 1. Обсяг випусків акцій, зареєстрованих НКЦПФР у 2014–2016 рр., млн грн
Джерело: розроблено на основі [6]

Рис. 2. Обсяг випусків цінних паперів інститутами спільного інвестування протягом у 2013–2016 рр., млрд грн
Джерело: розроблено на основі [6]

порівняно з даними аналогічного періоду 2015 р. Однак якщо торгівля інвестиційними сертифікатами характеризувалася поступовим зменшенням їх упродовж чотирьох років, то починаючи з 2013 р. обсяг випуску цих інструментів скоротився на 78% порівняно з 2016 р. [6].

Водночас, незважаючи на скорочення випуску цінних паперів, кількість зареєстрованих корпоративних та пайових інвестиційних фондів збільшилася порівняно з 2015 р. та 2014 р. і становила 2223 інститутів спільного інвестування, із яких корпоративних інвестиційних фондів – 468, а пайових інвестиційних фондів – 1755 [6].

Ключовим показником розвитку фондового ринку та фінансової системи країни є частка

капіталізації лістингових компаній до ВВП країни. Для прикладу, акціонерний капітал найбільш розвинений у США та Великобританії (понад 100%), у Франції (понад 60%), тоді як в Україні ця цифра наразі невелика і сягає лише 20%. У 2016 р. капіталізація лістингових компаній на вітчизняному ринку була на рівні 20 млрд грн. (рис. 3) [6].

У 2016 р. фондовий ринок України характеризувався доволі низькою активністю біржового сегменту. Так, обсяг виконаних біржових контрактів із цінними паперами на фондових біржах зменшився порівняно з 2014 р. на 37,65% (або на 392,48 млрд грн) (січень-грудень 2014 р. – 629,43 млрд грн) [5] (рис. 4) [6].

У світі не так багато країн, яким притаманна така кількість фондових бірж. Проте кількість аж

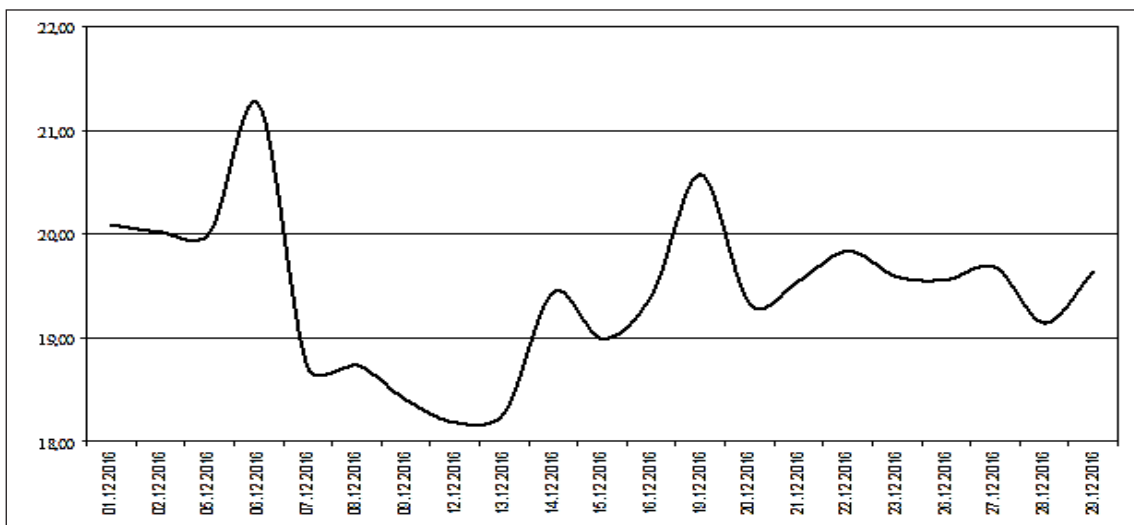

Рис. 3. Капіталізація лістингових компаній фондового ринку за грудень 2016 р., млрд грн

Джерело: [6]

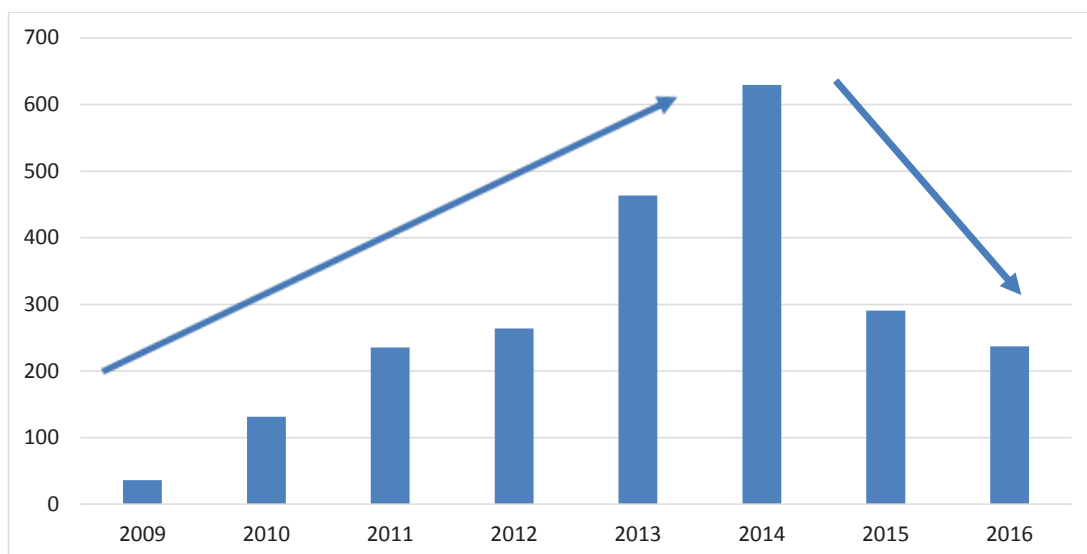

Рис. 4. Динаміка обсягу виконаних біржових контрактів із цінними паперами на фондових біржах у 2009–2016 рр., млрд грн

Джерело: розроблено на основі [6]

ніяк не впливає на якість послуг, а навпаки, приводить до децентралізації попиту та пропозиції на цінні папери, провокує процеси маніпулювання цінами на ринку, приводить до встановлення різних правил укладення та виконання біржових договорів.

Обсяг біржових контрактів із цінними паперами у 2016 р. на організаторах торгівлі на вторинному ринку становив 98,21% від загального обсягу біржових контрактів протягом зазначеного періоду, тоді як у 2013 р. цей показник становив 94,91% (табл. 1) [6].

На основі узагальнення наукових досліджень [1–5] необхідно виокремити такі проблеми, що стримують подальший розвиток ринку цінних паперів (рис. 5).

До основних напрямів розвитку вітчизняного біржового ринку, які виокремлюються у працях вітчизняних авторів, з думкою яких погоджуються автори, слід віднести [1–5]:

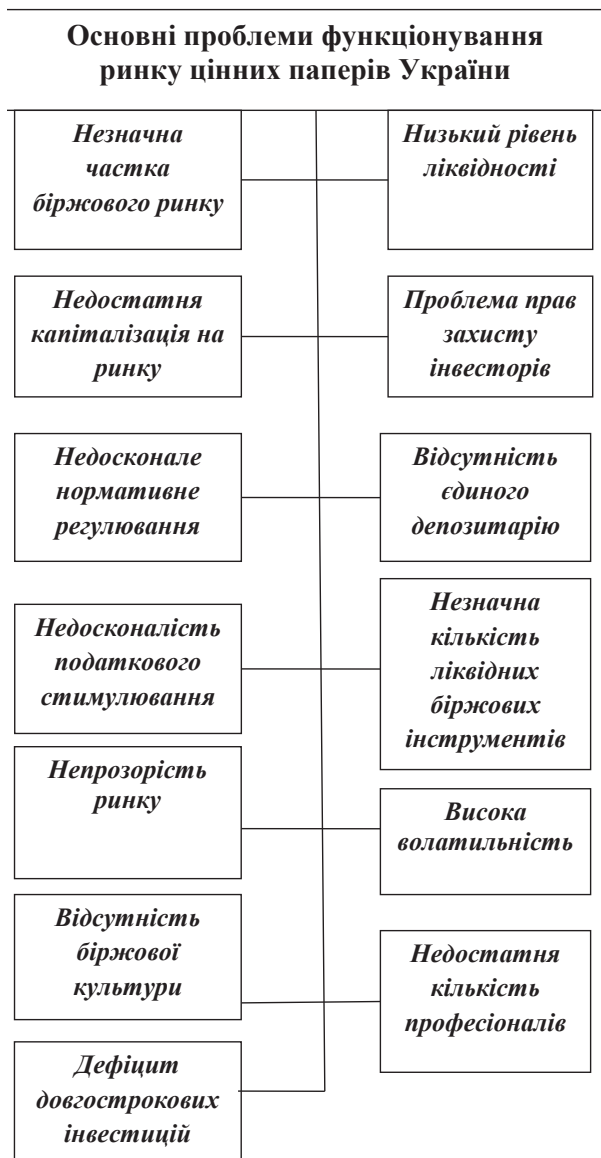
– Скорочення чисельності товарних і фондових бірж. У цьому аспекті слід піти шляхом консолідації та поглинання бірж.

– Залучення довгострокових фінансових ресурсів. Біржова торгівля потребує залучення великих обсягів інвестицій, у тому числі довгострокових інвестиційних капіталів світового ринку.

– Розширення частки біржового сегменту. У світовій практиці біржовий сегмент також менший за обсягами, але в нашій країні він у 3–4 рази менший за світові параметри.

– Забезпечення повноцінного захисту прав інвесторів. Регулятивний механізм має повноцінно забезпечити захист інвестиційного капіталу. У цьому напрямі вже почала активно працювати Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

– Підвищення рівня капіталізації та ліквідності. Рівень капіталізації та ліквідності на вітчизняному ринку вкрай знизився в останні роки, що викликає потребу у пошуку стимулюючих заходів.

Рис. 5. Основні проблеми функціонування ринку цінних паперів України

Джерело: побудовано на основі [2; 3]

Таблиця 1

Динаміка обсягу біржових контрактів із цінними паперами на організаторах торгівлі у 2016 р.

Організатор торгівлі	Усього на первинному ринку	Усього на вторинному ринку	Усього
УФБ	7,54	11,39	18,93
ІННЕКС	0,00	1,98	1,98
Універсальна	35,07	217,02	252,09
ПФТС	1 929,63	93 093,91	95 023,54
КМФБ	1 347,56	395,75	1 743,32
УМВБ	21,71	0,00	21,71
Перспектива	883,57	135 412,99	136 296,56
СЄФБ	56,81	2,28	59,09
УБ	5,90	3 530,18	3 536,08
Усього	4287,79	232 665,51	236 953,29

Джерело: розроблено на основі [6]

– Реформування депозитарної системи. Створення повноцінної депозитарної системи з метою прискорення обігу цінних паперів на ринку.

– Упровадження нових біржових інструментів. Упровадження нових видів фінансових деривативів буде заохочувати інтерес інвесторів до біржового фондового ринку.

– Підвищення рівня біржової культури. Організаційні та навчальні заходи можуть посприяти цьому.

– Забезпечення прозорості біржової діяльності. Може бути досягнута за допомогою дієвого законодавчого регулювання.

Висновки. Велике значення для економічного розвитку суспільства має забезпечення ефективного функціонування усіх структурних елементів ринкової системи. У зв'язку з цим для майбутнього розвитку та збільшення ефективності функціонування ринку цінних паперів необхідно запроваджувати гнучку систему організаційно-правового регулювання, підвищення технологічності та прозорості торгівлі. Це приведе до покращення інвестиційного клімату, залучення вітчизняних і іноземних інвесторів та загалом підвищить мобілізацію фінансових ресурсів, їх раціональне використання на основі конкуренції для прискорення економічного розвитку країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Веселовська О.Є. Проблеми розвитку фондового ринку в Україні та шляхи їх подолання [Електронний ресурс] / О.Є. Веселовська, В.С. Капканець // V Международная научно-практическая Интернет-конференция «Проблемы формирования новой экономики XXI века» (21–22 декабря 2012 г.). – Режим доступа: http://www.confcontact.com/20121221/5_veselovska.htm
2. Гриценко Л.Л. Проблеми розвитку фондового ринку України в умовах фінансової глобалізації / Л.Л. Гриценко, В.В. Роєнко // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 2. – С. 45–51.
3. Жилиякова О.В. Проблеми розвитку фондового ринку України / О.В. Жилиякова, А.О. Поставний // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі і послуг. – 2010. – Випуск 2(12). – С. 485–490.
4. Савицька О.І. Проблеми і перспективи розвитку фондового ринку України / О.І. Савицька, А.А. Фурсова // Економіка і регіон. – 2009. – № 2. – С. 136–139.
5. Сухітра А.М. Біржова торгівля в Україні: проблеми становлення та розвитку [Електронний ресурс] / А.М. Сухітра, І.М. Сегідін. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NND_2010/Economics/60579.doc.htm
6. Звіти Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку/ [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/>